

Prof. Dr. Nur CENTEL

Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Denetimli Serbestlik ve İşverenin İstihdam Yükümlülüğü

1. Giriş

5237 Sayılı yeni Türk Ceza Yasası'yla birlikte Türk hukukuna "denetimli serbestlik" kurumu girmiş ve bu kurumun uygulanmasını göstermek üzere 5402 sayılı "Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu" yürürlüğe konulmuştur¹. Söz konusu Yasa'nın işverene herhangi bir istihdam yükümlülüğü öngörüp öngörmediği, halen Türk çalışma yaşamına ilişkin çevrelerin ilgiyle izledikleri bir konudur. Aşağıda denetimli serbestlik kurumu tanıtılacak ve bu konu ele alınacaktır.

II. Denetimli Serbestlik Kavramı

1. Karşılaştırmalı hukukta

Denetimli serbestlik, özel biçimde seçilmiş suçlular hakkında kamu davası açılmasının veya duruşma yapılmasının ya da cezaya hükmedilmesinin koşullu olarak geri bırakılması ve özgür bırakılan sanık hakkında onun kişiliğini hedef tutan bir denetleme ve yönlendirme sisteminin uygulanmasıdır. Denetimli serbestlik (probation measures), tarihi süreçte hakları sınırlandıran diğer seçeneklerden daha önce gelen ve hem yaptırımlar sistemini tamamlayan, hem de hapis cezasına seçenek olan bir kurumdur². Denetimli serbestlik ilk kez 1840'lı

yıllarda İngiltere'de küçük suçlular; 1869'da Amerika Birleşik Devletleri'nde Massachussets Eyaletinde onaltı yaşından küçükler, daha sonra yetişkinler hakkında uygulanmış ve 1880 yılında ülke genelinde uygulanması sağlanmıştır³.

Bu kurumun kamu davası açılmasından önce uygulandığı ülkelerde savcı veya kolluk suç işleyen kişiyi belirli bir süre denetimli serbestlik altında bulundurarak bu sürede göstereceği iyi hale göre kamu davası açılmamasına karar verir⁴. Bazı ülkelerde ise kamu davası açıldıktan sonra, suçluda aranan özel niteliklerin ve diğer koşulların bulunması halinde denetimli serbestlik uygulanarak artık bir daha aynı suçtan dolayı kovuşturmayaya devam edilmez⁵.

Bu kurum suçluya karşı merhamet duygularından esinlenen bir nitelik taşımaz; suçluluğu azaltmada ve suçluyu ıslâh etmede etkili deneyimlerin getirdiği ceza hukuku tedbiri olarak karşımıza çıkar⁶.

Denetimli serbestlik sisteminin yararları olarak şunlar gösterilmektedir: Suçlu yaşamını özgürce sürdürmekte, ancak, bu özgürlüğün yararsızlığı anlaşıldığı takdirde cezaevine gönderilmesi olanağı saklı tutulmaktadır. Denetimli serbestlik, suçlunun, ailesi ve sosyal çevresi ile normal ilişkilerini korumasını mümkün kılar, böylece fail kendi kendini

yönetme olanağından tamamıyla yoksun kılınmamış olur. Bu kurum, hapis cezası gibi, suçluyu ekonomik yönden bağımlı hale getirmez, tersine kendi geçimini sağlamakta devam etmesini ve ayrıca cezaevinin olumsuz etkilerinden korunmasını sağlar. Ancak, denetimli serbestlik kurumunun aleyhinde görüşler de vardır. Örneğin, bu kurumun cezanın etkisini kaldıracacağı ve korkutucu niteliğini yok edeceği, kişileri haksız suçlamalar karşısında savunmasız bırakacağı, dolayısıyla suçsuzluk karinesini ihlâl edeceği ileri sürülmektedir. Bu nedenle, bazı ülkelerde denetimli serbestlik, verilen hükmün denetim altında ertelenmesi olarak uygulanmaktadır⁷.

2. Türk hukukunda

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği m.4'e göre, denetimli serbestlik, mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim planı doğrultusunda suça sürüklenen çocuk, şüpheli, sanık veya hükümlünün toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli uygulamadır⁸.

Türk hukukunda, Çocuk Koruma Yasası'na göre koruyucu ve destekleyici tedbir kararının verildiği, kamu davasının ertelendiği veya hükmün açıklanmasının geri bırakıldığı hallerde çocuk hakkında denetim uygulanabilir.

Gerçekten, bu Yasa'ya göre, suçun soyut cezasının üst sınırı üç aydan fazla ve iki yıla (onbeş yaşından küçükler için üç yıla) kadar hapis cezasını veya adli para cezasını gerektiriyorsa, savcı delilleri topladıktan sonra kamu davasını beş yıl süreyle erteleyebilir. Erteleme, çocuk hakiminin onayına tabidir (ÇKK m.19). Çocuğa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda belirlenen ceza en çok üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ise mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (ÇKK m.23) ve çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir (ÇKK m.36).

Öte yandan, Türk hukukunda cezası ertelenen veya şartla salıverilen hükümlünün yaşamını özgürce sürdüreceği, ancak aynı zamanda denetim altına konulabileceği dönem de denetimli serbestlik kavramına dahil edilmiştir (TCK m.51; CGİK m.107). Hakim "denetimli serbestlik"e karar verirken hükümlüye rehberlik edecek, onu denetim al-

tında tutacak bir uzman kişi görevlendirebilir. Bu kişi hükümlüyü denetim altında tutar.

III. Denetimli Serbestlik Kurumunun Hukuki Niteliği

Denetimli serbestlik sisteminde esas olan, davanın, duruşmanın veya cezaya hükmedilmesinin koşullu olarak geri bırakılmasıdır. Bu nedenle, henüz cezaya hükmedilmediği için, bu kurum cezanın yerini alan bir tedbir değildir. Diğer taraftan, davanın açılmasının veya duruşmaya devam edilmesinin ertelendiği hallerde suç henüz ispat edilmediğinden, kurumun suç karşılığında uygulanan bir tedbir olarak kabul edilmesi de mümkün değildir. Bu hallerde kurum kendine özgü bir özellik göstermektedir.

Bu kurumu hapis cezalarının yerine geçen veya para cezasının ödenmemesi halinde bu cezanın yerini tutan bir yaptırım biçiminde uygulayan ülkeler de bulunmaktadır⁹. Nitekim, Türk hukukunda erteleme ve şartla salıverme halinde denetimli serbestlik cezanın yerini alan bir kurum olarak düzenlenmiştir. Bu halde denetimli serbestlik, suçlunun özgürlük içinde ve mensup bulunduğu sosyal çevrenin koşullarından ayrılmaksızın iyileştirilmesini mümkün kılacak tedbirlerin uygulanmasını ifade eder.

IV. Denetimli Serbestlik Uygulanan Haller

1. Genel olarak

Karşılaştırmalı hukukta denetimli serbestlik kurumunun uygulanmasında ilk unsur, davanın, duruşmanın veya cezaya hükmedilmesinin koşullu olarak geri bırakılmasıdır. Ancak, bu kurumun uygulanmasına karar verilmesi, işlenen fiilden dolayı failin suçluluğunun ve kusurluluğunun tesbit edilmesine bağlıdır. Kurum, hakkında uygulanacağı suçluların uygun biçimde seçilmiş olmalarını gerektirir. Bu seçimi sağlayacak yöntemlerin belirlenmesi ise bilimsel araştırmalara konu oluşturmaktadır. Denetimli serbestlik uygulanmasının yararlı olabileceği suçlular bulunduğu gibi; hiçbir suretle uygulanmaması gereken kişiler de vardır. Bu nedenle, denetimli serbestlik uygulaması ceza hukukunda bireyselleştirmenin zorunluluğuna dayanır¹⁰. Nitekim, aşağıda görüleceği gibi, Türk hukukunda

çocukların yargılanmasında kamu davası veya hüküm ertelenerek denetimli serbestlik uygulaması yapılacak olan hallerde aranacak koşullar Yasa'da gösterilmiştir (ÇKK m.19, 23).

Türk hukukunda denetimli serbestlik, cezanın ertelenmesi, şartla salıverme, mükerrirlere özgü infaz rejimi uygulanması, çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesi, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması hallerinde uygulanabilir.

2. Cezanın ertelenmesinde

a) Kavram

Erteleme, hüküm verildikten sonra cezanın çektilmesinden koşullu olarak vazgeçilmesidir¹¹. Türk Ceza Yasası'na göre, failin işlediği bir suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasına mahkûm olması durumunda cezanın ertelenmesi mümkündür. Bunun için, kişinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezası almamış olması ve mahkemenin, yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık nedeniyle failin tekrar suç işlemeyeceğine inanması gerekir (TCK m.51/1). Cezanın ertelenmesi halinde hükümlü deneme süresinde denetim altında bulundurulabilir. Cezası ertelenen hükümlünün denetim süresini kasıtlı bir suç işlemekten veya yükümlülükleri ihlâl etmeden iyi halli olarak geçirmesi durumunda, ceza infaz edilmiş sayılır (TCK m.51/8).

b) Denetim süresi ve gözetim

Cezası ertelenen hükümlüye uygulanacak deneme süresi ve rejim konusunda farklı sistemler vardır. Bazı sistemlerde deneme süresi sabit bir süre olarak belirlenir. Türk hukukunda 765 sayılı eski Türk Ceza Yasası ile 647 sayılı eski Cezaların İnfazı Hakkında Yasa döneminde cürümlerde beş, kabahatlerde bir yıl olmak üzere sabit süre uygulanmaktaydı. Yeni dönemde ise deneme süresini hakim Yasa'da gösterilen alt ve üst sınırlar çerçevesinde belirleyecektir¹². Öte yandan, cezası ertelenmiş olan hükümlü deneme süresi içerisinde tamamen özgür bırakılabileceği gibi (gözetimsiz sistem); ıslâh amacıyla kendisine bazı yükümlülükler yüklenerek mutlak ya da takdiri olarak gözetim altında da tutulabilir (gözetim sistemi)¹³. Türk hukukunda, eski sistemde cezası ertelenen hükümlü hakkında denetim uygulanmaz, deneme süresini

suç işlemekten geçirdiğinde "mahkûmiyeti esasen vaki olmamış" sayılırdı (765 sayılı eski TCK m.95). Yeni sistemde ise hakimnin takdirine bağlı olarak uygulanan bir denetim sözkonusudur. Ayrıca cezası ertelenen hükümlünün yükümlülüklerine tâbi tutulması da mümkündür; ancak bu durum hakimnin takdirine bağlıdır. Çünkü, Yasa'da yükümlülüklerine "karar verilebilir" denilmektedir (TCK m.51/4). Ayrıca Yasa'da açıkça, denetim süresinin herhangi bir yükümlülük belirlenmeden geçirilmesine karar verilebileceği de belirtilmiştir (TCK m.51/6).

aa) Denetim süresinin düzenlenmesi

Cezası ertelenen hükümlü hakkında bir yıldan üç yıla kadar denetim süresi belirlenir¹⁴. Denetim süresinin alt sınırı mahkûm olunan ceza süresinden az olamaz (TCK m.51/3). Mahkemenin denetim süresine ilişkin olarak yapabileceği düzenlemeler şunlardır:

- Hükümlünün denetim süresince yükümlülüklerine tâbi tutulmasına karar verilmesi,
- Hükümlünün uzman gözetimi altında bulundurulmasına karar verilmesi,
- Hükümlünün hem yükümlülüklerine tâbi tutulmasına, hem de gözetim altında bulundurulmasına karar verilmesi,
- Hükümlünün, kişiliği ve sosyal durumu göz önünde bulundurularak, denetim süresini yükümlülük öngörülmeden veya uzman kişi görevlendirmeden geçirmesine karar verilmesi.

bb) Yükümlülükler öngörülmesi

Denetim süresinde öngörülebilecek yükümlülükler şunlardır (TCK m.51/4):

- 1) Bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün, bu amaçla bir eğitim programına devam ettirilmesi,
- 2) Bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılması,
- 3) Onsekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma olanağı da bulunan bir eğitim kurumuna devam ettirilmesi.

cc) Denetim görevlisi atanması

Mahkeme, denetim süresi içinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir (TCK m.51/5). Yasa koyucunun "hükümlüye rehberlik edecek uzman kişi"yle kastettiği; Denetimli

Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'na göre bu kurumda çalışan ve hükümlünün denetimi ile görevlendirilebilecek olan uzman kişilerdir.

Denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinde çalışan şube müdürü, şef, sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, öğretmen, infaz ve koruma memuru, kadrolu veya geçici görevli memurlar ile gönüllü çalışanlar denetim serbestlik görevlisi olarak tanımlanmışlardır (Yönetmelik m.4). Bu kişilerden, ancak hükümlünün topluma bütünleşmesi çerçevesinde iyileştirmesine yardımcı çalışmalarını yürütme ve denetimi yapma konusunda uzman olanlar denetimle görevlendirilebilir. Kanımızca, Yönetmelik m.4 uyarınca, hazırladıkları denetim plânıyla denetim yöntemini belirlemeye yetkili olan sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog ve öğretmen gibi uzmanlar hükümlüye rehberlik edecek kişilerdir. Örneğin, denetimli serbestlik ve yardım merkezinde sekreter olarak çalışan bir kişinin denetimli serbestlik görevlisi olarak tanımlanmış olması onun uzman denetim görevlisi olduğu anlamına gelmez.

dd) Denetim görevlisinin görevleri

Mahkemece hükümlüye rehberlik etmek üzere görevlendirilen uzmanın görevleri şunlardır:

- Hükümlüye, kötü alışkanlıklardan kurtulmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini sağlayacak öğütlerde bulunmak,
- Hükümlünün eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya yanında çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunmak,
- Hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hakime vermektir (TCK m.51/5).

Denetimli serbestlik uygulamasının başarısı, denetim görevlisinin hükümlüyü yönlendirme konusunda etkili olmasına bağlıdır. Denetim görevlisinin faaliyeti "öğüt verme" düzeyinde kalmamalı, hükümlüyü kötü alışkanlıklardan kurtarmayı ve yeniden sosyalleşmesini sağlamayı fiilen gerçekleştirecek yönde olmalıdır.

3. Hükümlünün şartla saliverilmesinde

a) Kavram

Şartla salıverme, hapis cezasının bir kısmını çekmiş olan hükümlüye, cezasının geri kalan kısmını özgür olarak geçirme olanağını tanıyan bir kurum-

dur. Burada devlet, şartlı olarak cezanın bir bölümünün infaz kurumunda infazından vazgeçmekte ve yine şartlı olarak, cezaevi dışında geçirilen süreyi de hesaba katarak, cezayı infaz edilmiş saymaktadır¹⁵. 5275 sayılı yeni Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yasa'ya göre, süreli hapis cezasının üçte ikisini, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının otuz, müebbet hapis cezasının ise yirmidört yılını infaz kurumunda çeken hükümlüler, iyi halli olmak koşuluyla şartla salıverilir (CGİK m.107/2)¹⁶.

İnfaz kurumu dışında geçirilen ve denetim süresi olarak adlandırılan süre iyi halli ve yükümlülükler uygun olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır (CGİK m.107/14). Belirtelim ki, denetim süresi içinde ceza zamanaşımı durur, ayrıca cezanın infazından sonra işlemek üzere hükümlü hak ve yetkinin yasaklanması tedbirinin süresi de işlemeye başlamaz (TCK m.53/5)¹⁷.

b) Denetim süresi ve gözetim

Türk hukukunda, eski sistemde koşullu salıverilenin herhangi bir gözetime tâbi tutulması sözkonusu değildi. Ancak, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Yasa'da sistem değiştirilmiş, koşullu salıverilen hükümlü hakkında denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması veya yükümlülükler öngörülebilmesi kabul edilmiştir¹⁸.

aa) Denetim süresinin düzenlenmesi

Eski sistemde, suç işlemeden geçirilmesi gereken sürenin cezanın geriye kalan kısmı olmasına karşılık; yeni sistemde mahkeme koşullu salıverilen hükümlü hakkında denetim süresi belirleyecektir. Denetim süresi, infaz kurumunda geçirilen sürenin (koşulla salıverme süresinin) yarısı kadardır. Ancak süreli hapislerde, denetim süresi hakederek tahliye tarihini (hükümde gösterilen ceza süresini) geçemez (CGİK m.107/11). Belirtelim ki, bu süre teknik olarak denetim süresi olmayıp deneme süresidir. Çünkü, bu süre içinde denetim yani hükümlüye rehberlik edecek ve yükümlülüklerin yerine getirilmesini denetleyecek uzman bir görevlinin görevlendirilmesi zorunlu değildir (CGİK m.107/10)¹⁹.

Yeni Yasa'ya göre, mahkemenin önünde şu seçenekler bulunmaktadır: Mahkeme, koşullu salıverilen hükümlü hakkında deneme (Yasa'nın ifadeyle denetim) süresi içinde, ya sadece hükümlüye uzman bir gözetmen tayin ederek denetimli serbestliğe veya sadece yükümlülükler karar verir ya

da denetimli serbestlikle birlikte belirli yükümlülükler öngörebilir veya ne denetimli serbestlik ne de kural olarak bir yükümlülük öngörür (CGİK m.107)²⁰.

O halde, mahkemenin, hükümlü hakkında herhangi bir yükümlülük veya denetim öngörmemesi veya öngördüğü yükümlülükleri ya da denetimli serbestlik tedbiri uygulanması kararını kaldırması mümkündür. Bunun için, koşullu salıverilen hükümlünün kişiliği ve topluma uyumdaki başarısı göz önünde bulundurulur (CGİK m.107/10).

bb) Yükümlülükler öngörülmesi

Mahkeme, yükümlülük olarak, hükümlünün, denetim süresinde, infaz kurumunda öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında, ücret karşılığında çalışmasını öngörebilir (CGİK m.107/7).

Hükümlü onsekiz yaşından küçük ise denetim süresinde eğitime, gerektiğinde barınması da mümkün olan bir kurumda devam etmekle yükümlü tutulur (CGİK m.107/7). Yasa'da, hakime bu konuda takdir yetkisi tanınmamıştır (CGİK m.107/8). Ancak belirtelim ki, hükümlü çocuğun eğitim kurumuna devam yükümlülüğünü yerine getiremeyeceği belli ise hakim denetimli serbestlik tedbirine karar vererek ona rehberlik edecek uzman görevlendirmesi daha yerinde olacaktır.

Yükümlülükler Yasa'da belirtilenlerle sınırlı sayılmamalı ve hakim hükümlüyü birden fazla yükümlülüğe tâbi kılabilmelidir. Nitekim Yasa'da, "yükümlülük"ten değil, "yükümlülükler"den söz edilerek, bu uygulamaya olanak tanınmıştır (CGİK m.107/13-b,14).

Denetim süresinin daha etkin geçirilebilmesi için mahkeme, denetim süresi içinde ilgili ek yükümlülüklerle de bağlı tutabilir.

cc) Denetim görevlisi atanması

Mahkeme, denetim süresinde hükümlüyü bir yükümlülüğe bağlı tutmayıp ona rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Bu halde, uzman kişi sadece hükümlüye rehberlik edecek, kötü alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini sağlayacak öğütlerde bulunacak, sorunlarının çözümünde yardımcı olacaktır.

Denetimli serbestlik görevlisi, denetimli ser-

bestlik ve yardım merkezlerinde çalışan şube müdürü, şef, sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, öğretmen, infaz ve koruma memuru, kadrolu veya geçici görevli memurlar ile gönüllü çalışanları olabilir (Yönetmelik m.4). Ancak, yukarıda da değinildiği gibi, bu kişilerin danışmanlık yapabilecek uzmanlığa sahip olmaları gerekir.

Mahkeme hem yükümlülük yükleyip, hem de hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi gözetmen olarak görevlendirebilmelidir.

Denetimli serbestlik görevini yerine getirmek üzere "denetimli serbestlik ve yardım merkezleri" kurulur (CGİK m.104/3). Denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurullarının kuruluşu, çalışma yöntem ve esasları, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nda düzenlenmiştir²¹.

dd) Denetim görevlisinin görevleri

Mahkemece hükümlüye rehberlik etmek üzere görevlendirilen uzmanın görevleri şunlardır:

- Hükümlüye, kötü alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini sağlayacak öğütlerde bulunmak,
- Hükümlünün eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya yanında çalıştığı kişilerle görüşerek, istişa-relerde bulunmak,
- Hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hakime vermektir (CGİK m.107/9).

4. Mükerrirlere özgü infaz rejimi uygulanmasında

a) Kavram

Mükerrir, bir kez suç işleyip kesin olarak mahkûmiyete uğradıktan sonra tekrar suç işleyen kişi demektir. Türk hukukunda suçta tekerrür halinde 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu döneminde cezanın artırılması sisteminin geçerli olmasına karşılık, yeni Türk Ceza Kanunu'nda infazda özel rejim ve infazdan sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması kabul edilmiştir. Ayrıca tekerrür halinde, sonraki suç için seçimlik ceza öngörülmüşse, Yasa'ya göre hapis cezasının temel ceza olarak alınması gerekecek (TCK m.58) ve koşullu salıverme şartları ağırlaşacaktır (CGİK m.108/2, 3).

b) Denetim süresi ve gözetim

Tekerrür halinde, hükümlü hakkında cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanır²². Bunun mahkûmiyet kararında belirtilmesi gerekir (TCK m.58/7). Hakim, mükerrir hakkında cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere denetim süresi belirler. Denetim süresi, hakim tarafından en fazla beş yıla kadar uzatılabilir (CGİK m.108/6).

Tekerrür nedeniyle belirlenen denetim süresinde, koşullu salıvermenin denetim süresine ilişkin hükümleri uygulanır (CGİK m.108/5). Buna göre, hakim denetim süresinde uygulanacak rejim konusunda iki seçeneğe sahiptir (CGİK m.107):

- Hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirme veya
- Hükümlüye rehberlik edecek uzman kişi görevlendirmeme.

5. Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesinde**a) Kavram**

Çocuk Koruma Kanunu'na göre, özel korunma ihtiyacı olan çocuklar ile suça sürüklenen çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler uygulanır. Çocuk Koruma Yasası'nda düzenlenen "koruyucu ve destekleyici tedbirler", suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından "çocuklara özgü güvenlik tedbirleri" olarak anlaşılır (ÇKK m.11). Suça sürüklenen çocuk aynı zamanda akıl hastası ise yine çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanır (ÇKK m.12).

Çocuk Koruma Yasası'na göre, koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik, danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir (ÇKK m.5/1). Bunlar, danışmanlık tedbiri, eğitim tedbiri, bakım tedbiri, sağlık tedbiri ve barınma tedbiri olarak tanımlanmaktadır (ÇKK m.5/1a-e).

Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı talep üzerine çocuk hakimi tarafından alınır, değiştirilir ve kaldırılır. Hakim, tedbir kararı vermeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırabilir. Tedbirin türü kararda gösterilir. Tedbir, bir veya daha fazla olabilir. Hakim tedbir ön-

gördüğünde, çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir (ÇKK m.7)²³.

Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesi, çocuğun annesi, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet Savcısı tarafından istenebilir (ÇKK m.7/1).

b) Deneme süresi ve gözetim

Hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir uygulanacak çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir (ÇKK m.7/4,36).

Çocuk onsekiz yaşına geldiğinde tedbir kendiliğinden sona erer. Ancak hakim eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verilebilir. Devam kararı, çocuğun onayına bağlıdır (ÇKK m.7/6). Denetimli serbestlik uygulaması, aşağıda hükmün açıklanmasının geri bırakılması başlığı altında anlatılmaktadır.

6. Kamu davası açılmasının ertelenmesinde**a) Kavram**

Çocuk Koruma Yasası'na göre, suçun soyut cezasının üst sınırı üç aydan fazla ve iki yıla (onbeş yaşından küçükler için üç yıla) kadar hapis cezasını veya adli para cezasını gerektiriyorsa, savcı delilleri topladıktan sonra kamu davasını beş yıl süreyle erteleyebilir. Erteleme, çocuk hakiminin onayına tâbidir (ÇKK m.19).

Kamu davası açılmasının ertelenmesi için aranan koşullar, çocuğun daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği izlenimini uyandırması, kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması ve suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesidir. Çocuğun ailesinin veya kendisinin ekonomik durumunun elverişli olmaması halinde bu son koşul aranmayabilir.

Erteleme süresi içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olmadığı takdirde, çocuk hakkında kovuşturmayla yer olmadığına karar

verilir. Erteleme süresi içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyet halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir.

Yeni bir kurum olan kamu davasının ertelenmesi koşulları arasında çocuğun görüşünün alınmasına yer verilmemiştir. Bu durum, çocuğun adil yargılanma ve aklanma hakkının elinden alınması sonucunu doğurur. Çocuğun yargılanmasından vazgeçilmesi konusunda kendisinin iradesinin aranması gerekir. Uygulamada çocuğun onayının alınması yerinde olacaktır.

b) Deneme süresi ve gözetim

Hakkında kamu davası açılmasının ertelenmesine karar verilen çocuk beş yıl deneme süresine bağlı tutulur. Bu sürede çocuk hakkında denetimli serbestlik uygulanması mümkündür (ÇKK m.36/1)²⁴. Denetimli serbestlik uygulaması, aşağıda “Hükmün açıklanmasının geri bırakılması” başlığı altında anlatılmaktadır.

7. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında

a) Kavram

Çocuğa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda belirlenen ceza en çok üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ise mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir (ÇKK m.23). Bunun için aranan koşullar, çocuğun daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaat getirilmiş olması, çocuk hakkında, kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları itibarıyla bir cezaya hükmedilmesine gerek görülmemesi, çocuğun ailesinin veya kendisinin ekonomik durumunun elverişli olması halinde, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesidir²⁵.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir (ÇKK m.23/8)²⁶.

Çocuk, denetimli serbestlik süresi içinde hapis

cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemez ve yükümlülüklerle uygun davranır ise denetimli serbestlik süresini iyi halli geçirmiş sayılarak davanın düşmesine karar verilir (ÇKK m.23/5).

Türk hukukunda yeni bir kurum olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması, suç işleyen çocuğa, gerektiğinde ceza yerine tedbir uygulanması anlamına geldiği için çağdaş gelişmelere uygundur. Bu konuda esas alınan ceza, yargılama sonunda belirlenen somut ceza olduğundan, sulh ve asliye ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçları yargılayacak olan çocuk mahkemeleri, hemen her davada bu seçeneği uygulayabileceklerdir.

b) Deneme süresi ve gözetim

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında deneme süresi beş yıldır. Süre geri bırakma kararının kesinleşmesinden itibaren başlar. Bu süre aynı zamanda denetimli serbestlik tedbiri uygulanacak olan denetim süresidir. Denetim süresi içinde dava zamanaşımı durur (ÇKK m.23/3).

Çocuk Koruma Yasası, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında denetimli serbestlik uygulanması konusunda çelişkili hükümler içermektedir. Gerçekten, ÇKK m.23/3’de, “hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde, çocuk, beş yıl süreyle denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulur. Bu süre içinde çocuğun bir eğitim kurumuna devam etmesine, belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine karar verilebilir.” denilerek denetimli serbestlik tedbirine karar vermenin zorunlu olduğunun, ancak yükümlülükler konusunda takdir hakkı bulunduğu belirtilmesine karşılık; ÇKK m.36’da, “hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir” denilmiştir. Bu durumda, uygulamanın nasıl gelişeceği konusu merak uyandırmaktadır. Bu kuruma suç işlediği anlaşılan çocuklar hakkında baş vurulacağına göre, çocuğun menfaati, onun yükümlülüklerle tâbi tutulmasını gerektirecektir.

Denetimli serbestlik tedbiri, hal ve gidişatın gözetim altında bulundurulmasını anlatır. Denetimli serbestlik tedbirinin uygulandığı hallerde, denetimli serbestlik süresince ek yükümlülükler de öngörülebilir. Ancak, ek yükümlülüklerin denetimli

serbestlik tedbirine karar veren makam tarafından ayrıca kararlaştırılması gerekir. Hangi kurumlarda ek yükümlülüklerle karar verileceği ilgili kuruma ilişkin hükümlerde yer verilmiştir²⁷.

aa) Denetim altına alma nedeni ve denetim görevlisi atanması

Hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir (ÇKK m.36).

Denetim altına alınan çocukla ilgili olarak “denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü” tarafından bir denetim görevlisi görevlendirilir²⁸. Ancak, korunma ihtiyacı olan çocuklar veya suç tarihinde oniki yaşını bitirmemiş suça sürüklenen çocuklar ile çocuğun aileye teslimi yönünde karar verilmesi halinde, bu çocuklar hakkında denetim görevi gözetim esaslarına göre sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu tarafından yerine getirilir. Görevlendirme sırasında çocuğun kişisel özellikleri ve gereksinimleri dikkate alınır ve çocuğa kolay ulaşabilecek olanlar tercih edilir (ÇKK m.37).

bb) Denetim görevlisinin görevleri

Denetim görevlisinin görevleri şunlardır (ÇKK m.38/1):

- Kararla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesi için çocuğun eğitim, aile, kurum, iş ve sosyal çevreye uyumunu sağlamak üzere onu destekleme, yardımcı olma, gerektiğinde önerilerde bulunma,
  - Çocuğa eğitim, iş, destek alabileceği kurumlar, hakları ve haklarını kullanma konularında rehberlik etme,
  - İhtiyaç duyacağı hizmetlerden yararlanmasında çocuğa yardımcı olma,
  - Kaldığı yerleri ve ilişki kurduğu kişileri ziyaret ederek çocuğun içinde yaşadığı şartları, ailesi ve çevresiyle ilişkilerini, eğitim ve iş durumunu, boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini yerinde inceleme,
  - Alınan kararın uygulanmasını, bu uygulamanın sonuçlarını ve çocuk üzerindeki etkilerini izleme, tabii tutulduğu yükümlülüklerin yerine getirilmesini denetleme,
  - Çocuğun gelişimi hakkında, üçer aylık sürelerle Cumhuriyet savcısına veya mahkemeye rapor verme.
- Denetim görevlisi, görevini yerine getirirken

gerektiğinde çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse ve öğretmenleriyle işbirliği yapar (ÇKK m.38/2).

Çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse çocuğun devam ettiği okul, işyeri veya çocukla ilgili bilgiye sahip kurumların yetkilileri, denetim görevlisine yardımcı olmak, görevi gereğince istediği bilgileri vermek zordur (ÇKK m.38/3).

Çocuğun yakınları denetim görevlisinin yetkilerine müdahale edemez (ÇKK m.38/4).

cc) Denetim planı ve raporu

Çocuğa uygulanacak denetimin yöntemi, denetim görevlisince, sosyal incelemeyi yapan uzman veya mahkeme nezdindeki sosyal çalışma görevlisi ile birlikte, görevlendirmeyi izleyen on gün içinde hazırlanacak bir planla belirlenir (ÇKK m.39/1). Denetim planı hazırlanırken dikkate alınacak hususlar şunlardır (ÇKK m.39/2):

- Çocuk hakkında alınan tedbirin amacı, niteliği ve süresi,
- Çocuğun ihtiyaçları,
- Çocuğun içinde bulunduğu tehlike hâlinin ciddiyeti,
- Çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse tarafından çocuğa verilen desteğin derecesi,
- Suça sürüklenmesi sebebiyle tedbir alınmış ise suç teşkil eden fiilin mahiyeti,
- Çocuğun görüşü.

Denetim planı, mahkeme veya çocuk hakimince onaylandıktan sonra derhal uygulanır. Denetim görevlisi, kararın uygulama biçimi, çocuk üzerindeki etkileri ile çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimselerin veya kurumların çocuğa karşı sorumluluklarını gerektiği gibi yerine getirip getirmediği, kararın değiştirilmesini gerektirir bir durum olup olmadığı ve istenen diğer hususlarda her ay, ayrıca talep halinde mahkeme veya çocuk hakimine rapor verir (ÇKK m.39/3).

dd) Denetimin sona ermesi

Denetim, kararda öngörülen sürenin dolmasıyla sona erer. Tedbirden beklenen yararın elde edilmesi halinde ise denetim sürenin dolmasından önce de kaldırılabilir (ÇKK m.40/1).

Denetim, çocuğun başka bir suçtan dolayı tutuklanması veya cezasının yerine getirilmesine başlanmasıyla da sona erer (ÇKK m.40/2).

ee) Denetim raporları hakkında bilgi edinme

Denetim planı ve raporunun birer örneğini çocuğun avukatı (müdafii) veya yasal temsilcisi Cumhuriyet savcısından, mahkemeden veya çocuk hakiminden alabilir. Çocuğa raporun içeriği hakkında bilgi verilir (ÇKK m.41/1). Ancak, çocuk ve avukatı (müdafii) hariç olmak üzere birinci fıkrada gösterilen kişilerin denetim planı ve raporu hakkında bilgi sahibi olmasının çocuğun yararına aykırı olduğuna kanaat getirilirse, bunların incelenmesi kısmen veya tamamen yasaklanabilir (ÇKK m.41/2).

V. İşverenin Eski Hükümlüleri ve Denetimli Serbestlik Altında Bulunanları Çalıştırması

1. Eski hükümlü çalıştırma

İşverenler elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde eski hükümlü çalıştırmakla yükümlüdür. Bunun oranı Bakanlar Kurulunca belirlenir ve her yılın Ocak ayı başından itibaren yürürlüğe girer. Aynı il sınırları içinde birden fazla işyeri bulunan işverenin bu kapsamda çalıştırmakla yükümlü olduğu işçi sayısı, toplam işçi sayısına göre hesaplanır (İş K.m.30/1)²⁹.

Çalıştırmakla yükümlü olunan işçiler Türkiye İş Kurumu aracılığıyla sağlanır (İş K. m.30/5).

Eski hükümlü çalıştırılmasında yasalardaki kamu güvenliğiyle ilgili hizmetlere ilişkin özel hükümler saklıdır (İş K:m.30/9).

Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranların üstünde eski hükümlü çalıştıran işverenlere sosyal sigortalar primi ödenmesinde kolaylık sağlanır. Bu işverenler kontenjan fazlası işçiler için 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'na göre ödemeleri gereken işveren sigorta primi hisselerinin yüzde ellisini öderler, geriye kalanı Hazine'nin üzerindedir (İşK.m.30/10).

Belli sayıda işçi çalıştıran işverenler, eski hükümlü çalıştırmakla yükümlü olduklarından, söz konusu yükümlülüğe uyulmaması suç teşkil eder. İş Kanunu m.30'daki hükümlere aykırı olarak eski hükümlü çalıştırmayan işveren veya işveren vekiline çalıştırmadığı her eski hükümlü ve çalıştırmadığı her ay için para cezası verilir. Kamu kuruluşları

Haklarında denetimli serbestlik uygulananların çalıştırılması, denetim kapsamında öngörülebilecek yükümlülüklerden biridir.

da bu para cezasından hiçbir şekilde muaf tutulamaz (İş K.m.101)³⁰.

2. Denetimli serbestlik altında bulunanları çalıştırma

Haklarında denetimli serbestlik uygulananların çalıştırılması, denetim kapsamında öngörülebilecek yükümlülüklerden biridir. Gerçekten, 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu m.51/4-b'ye göre, cezası ertelenen hükümlü bir meslek veya sanat sahibi ise bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına mahkemece karar verilebilir.

Bunun gibi, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.107/7'ye göre de, şartla salıverilen hükümlü, denetim süresinde, infaz kurumunda öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında, ücret karşılığında çalıştırılabilir.

Denetimli serbestlik kapsamında gerçekleştirilecek çalıştırılma, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu m.15/a-1'e göre şube müdürlüklerinin görevleri arasındadır. Şube müdürlükleri, denetim süresinde hükümlünün kamu kuruluşunda veya bir başkasının gözetiminde ücretle çalıştırılması konusunda görevlidir. 5275 sayılı İnfaz Kanunu m.90 ve 91'de gösterildiği gibi, şube müdürlükleri salıverilen kişilerin iş bulmalarına veya meslek ve sanatlarıyla ilgili bir iş kurmalarına ve diğer sorunlarının çözümüne yardımcı olmak üzere, koruma kurulları, kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan vakıf ve dernekler ile uygun görülen gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle işbirliği yapacaklardır (DSK m.15/1-d).

Bu hüküm, şartla salıverilen ve bir meslek veya sanat sahibi olan hükümlülerin denetimli serbestlik kapsamında ücretli çalıştırılmaları konusunda ger-

Denetimli Serbestlik ile ilgili Kanun şartla salıverilen ve bir meslek veya sanat sahibi olan hükümlülerin denetimli serbestlik kapsamında ücretli çalıştırılmaları konusunda gerçek ve tüzel kişilere herhangi bir yükümlülük getirmemektedir.

çek ve tüzel kişilere herhangi bir yükümlülük getirmemektedir. Çünkü, Yasa'da bu kuruluşların "gönüllü" olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, gönüllü olan kuruluşların da şube müdürlüklerince "uygun görülmesi" gerekmektedir.

Ancak, hemen belirtelim ki uygun bir patronaj rejimiyle birlikte uygulanmadığı takdirde en çağdaş infaz rejiminden dahi beklenen sonuçlar elde edilemez³¹. Suçluların ıslahı konusunda ilerleme sağlanması, toplumun her kesiminin bu konuda çaba göstermesiyle, örneğin eski hükümlülere uygun iş verilmesiyle gerçekleştirilebilir.

Hapis cezasının asıl amacı, hükümlüyü ıslâh ederek topluma iade etmektir. Bu nedenle, hükümlünün tekrar suç işlememesi için gerekli araçlarla cezanın infazının tamamlanması, amaca ulaşma bakımından bir zorunluluktur. İnfaz rejiminin başarısı bakımından eski hükümlünün topluma dönüşünde yaşamını ve topluma uyumunu kolaylaştıracak araçlara gereksinme vardır. Bu nedenle, hapis cezası rejiminin sosyal yardım faaliyetiyle tamamlanması şarttır. İşte, cezaevinden çıkan hükümlünün, toplum yaşamında daha ilk günlerden itibaren karşılaşacağı güçlükleri ortadan kaldırmak için, ona yardım etme amacıyla yapılan faaliyete "patronaj" denilmektedir³². Patronaj bir zorunluluktur ve ayrıca hükümlü salıverilmeden, sonrası için faaliyete geçilmelidir. Patronaj devlet müdahalesini gerekli kılmakla birlikte; bu konuda toplumun tüm kurumlarına da sorumluluk düştüğü kuşkusuzdur.

Eski hükümlülerin çalışmaları, infazın başarılı olmasını destekleyen etkenlerin başında gelir. Bu nedenle, yasalarda eski hükümlülere iş bulunması konusunda çeşitli hükümlere yer verilmiştir. Örneğin, 5275 sayılı yeni İnfaz Yasası'nda, "hükümlü salıverildiğinde iş bulması veya kendi işini kurması yönünde özendirilir. Bu konuda gönüllü kişi ve

kuruluşlar ile resmi kurumlarla işbirliği yapılır. Bu husustaki ayrıntılar tüzükte gösterilir" denilmektedir (CGİK m.91). 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Yasası'nda ise koruma kurullarının görevleri arasında ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin meslek veya sanat edinmelerine, iş bulmalarına, sanat sahibi olanlarla tarım işletmeciliği yapmak isteyenlere araç ve kredi sağlanmasına, isteyenlerin işyeri açmalarına yardım etme gösterilmiştir (DSK m.17)³³.

3. Eski hükümlü - denetimli serbestlik altında bulunan kavramları

İş Kanunu m.30 hükmüne göre, işverenlerin eli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde eski hükümlü çalıştırma yükümlülükleri bulunmakta ve bu yükümlülüğe uyulmaması, yukarıda belirtildiği üzere, İş Kanunu m.101 uyarınca suç teşkil etmektedir.

Denetimli serbestlik altında bulunanların çalıştırılması ise Türk Ceza Kanunu m.51/4-b'de cezası ertelenenler, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.107/7'de şartla salıverilenler için öngörülmüştür.

Denetimli serbestlik altında bulunanların çalıştırılması, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu m.15/a-1'e göre şube müdürlüklerinin görevleri arasındadır. Şube müdürlükleri, denetim süresinde hükümlünün kamu kuruluşunda veya bir başkasının gözetiminde ücretle çalıştırılması konusunda görevlidir. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.90 ve 91'de gösterildiği gibi, şube müdürlükleri, salıverilen kişilerin iş bulmalarına veya meslek ve sanatlarıyla ilgili bir iş kurmalarına yardımcı olmak üzere, diğer kuruluşlar yanında, uygun görülen gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle işbirliği yapacaklardır (DSK m.15/1-d).

Bu hüküm, İş Kanunu m.30'da öngörülenin aksine, şartla salıverilen ve bir meslek veya sanat sahibi olan hükümlülerin denetimli serbestlik kapsamında ücretli çalıştırılmaları konusunda gerçek ve tüzel kişilere herhangi bir yükümlülük getirmemektedir. Çünkü, Yasa'da bu kuruluşların "gönüllü" olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, gönüllü olan kuruluşların da şube müdürlüklerince "uygun görülmesi" gerekmektedir.

Bu düzenlemelerden edinilen izlenim, yasakoyucunun “eski hükümlü” ile “denetimli serbestlik altında bulunan” kavramlarını farklı mütalaa ettiği, eski hükümlü çalıştırma konusunda, bazı koşullarla, işverene yükümlülük getirdiği halde, denetimli serbestlik altında bulunanların çalıştırılması konusunda yükümlülük getirmediği, “gönüllülüğü” esas aldığı olmaktadır. Bu kavramların farklı olduğu, çalıştırılacak eski hükümlülerin Türkiye İş Kurumu aracılığıyla sağlanmasının öngörülmesine karşılık (İş K.m.30/5); denetimli serbestlik altında bulunanların çalıştırılmasının, şube müdürlüklerinin görevleri arasında olması da göstermektedir (5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Kuruma Kurulları Kanunu m.15/a-1).

Bu açıdan, “Özürü, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru İstihdamı Hakkında Yönetmelik”te yer alan “eski hükümlü” tanımı, artık geçerliliğini yitirmiş olmaktadır³⁴. Yönetmelik m.3’e göre, eski hükümlü, altı aydan daha uzun süreli hürriyeti bağlayıcı bir suçtan veya ceza süresine bakılmaksızın devlet memuru olmaya engel bir suçtan hüküm giymiş ve cezalarını infaz kurumlarında tamamlamış veya cezası tecil edilmiş yahut şartlı salıverme yoluyla tahliye edilmiş olanlar ile özel kanunlarında belirtilen şartlardan dolayı istihdam edilmeleri olanağı bulunmayanlar veya ömür boyu kamu hizmetinden yasaklı bulunanları ifade eder³⁵.

Yasakoyucu “eski hükümlü” ile “denetimli serbestlik altında bulunan” kavramlarını farklı mütalaa ettiği, eski hükümlü çalıştırma konusunda bazı koşullarla işverene yükümlülük getirdiği halde, denetimli serbestlik altında bulunanların çalıştırılması konusunda yükümlülük getirmemekte, “gönüllülüğü” esas almaktadır.

Bu tanımda cezası ertelenmiş veya şartla salıverme yoluyla tahliye edilmiş olanlar, “eski hükümlü” sayılarak İş K.m.30 kapsamına dahil edilmektedir. Oysa, yeni yasalardaki düzenlemelere göre cezası ertelenen veya şartla salıverilen kişiler, denetimli serbestlik altına alınarak çalıştırılabilmekte ve bu konuda, işverenlere herhangi bir yükümlülük getirilmeyip, gönüllülük esas alınmaktadır³⁶. Bu durumda, “eski hükümlü” ile “denetimli serbestlik altında bulunan” kavramlarının yeniden tanımlanması gerekmektedir.

Kanımcı, eski hükümlü, cezasının infazı tamamlanmış olan kişidir. Cezanın ertelenmesi ile şartla salıverme hallerinde ise ancak deneme süresi başka suç işlenmeksizin veya öngörülen yükümlülükler ihlal edilmeksizin geçirildiğinde cezanın infazı tamamlanmış sayılacaktır.

VI. Denetimli Serbestlik Uygulamasında Görev Alanların Yükümlülükleri

Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerinde görev alanların faaliyetlerini yürütürken göz önünde bulundurmaları gereken ilkeler şunlardır (DSK m.4):

1. İnsan onuruna saygı ve dürüstlük

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yasası'nın uygulanmasında görev alanlar, insan haklarına saygı, dürüstlük ve kararlılık çerçevesinde hareket eder, görevlerini yerine getirirken aşağılayıcı, onur kırıcı veya küçük düşürücü davranışlarda bulunamaz.

2. Gizlilik

Denetimli serbestlik uygulanmasında görev alanlar, suçtan zarar gören, şüpheli veya sanık, hükümlü ya da bunların ailesi hakkında öğrenmiş oldukları bilgilerin gizliliğini korumakla yükümlüdür. Bu bilgiler Yasa'nın zorunlu kıldığı haller dışında hiçbir kurum ve kişiye verilemez.

3. Tarafsızlık

Denetimli serbestlik uygulanmasında görev alanlar, görevleriyle ilgili belgeleri inceleyebilir. Ancak, bu belgelerden elde ettikleri bilgilerle ilgili olarak soruşturmanın gizliliği ilkesine uymak, tarafsızlığına gölge düşürecek davranış ve ilişkiler-

den kaçınmak ve davanın taraflarına eşit uzaklıkta olmak zorundadır.

VII. Denetimli Serbestlik Organları

Denetimli serbestlik kapsamındaki görevlerin yerine getirilmesi amacıyla Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı, Adalet Komisyonu bulunan yerlerde Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü ile Koruma Kurulu kurulur (DSK m.6/1).

Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerine ilişkin danışma organı olarak Adalet Bakanlığı'nda Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulu oluşturulur (DSK m.6/2).

Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetleri, Adalet Bakanlığı merkez teşkilâtında daire başkanlığı, taşra teşkilâtında şube müdürlükleri ve koruma kurulları tarafından yürütülür (DSK m.7).

Şube müdürlükleri ile koruma kurullarının idari nitelikteki eylem ve işlemlerine karşı infaz hakimliğine şikâyetle bulunulabilir (DSK m.18/1).

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu kapsamında verilmiş olan hakim kararları ile kanunun gösterdiği hallerde mahkeme kararlarına karşı itiraz yolu açıktır. Diğer kanunlarda belirtilen kanun yolları saklıdır (DSK m.18/2).

1. Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı

Daire Başkanlığı, bir Daire Başkanı, yeteri kadar tetkik hakimi, uzman personel ve en az üç şubeden oluşur (DSK m.8). Daire Başkanlığı'nın görevleri şunlardır (DSK m.9):

- Şube müdürlükleri ile koruma kurullarının genel amaç ve politikalar çerçevesinde düzenli ve verimli çalışmalarını sağlama,

- Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerini geliştirme, hükümlülerin yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve topluma kazandırılmasını sağlayıcı etkenleri güçlendirmek amacıyla yönelik çalışmalar yapma,

- Şube müdürlükleri ve koruma kurullarınca hazırlanan yıllık iş programları ve projeleri ile çalışma raporlarını Genel Müdürlüğe sunma, Genel Müdürlükçe yayınlanacak yıllık faaliyet raporunu hazırlama,

“Eski hükümlü” ile

“denetimli serbestlik altında bulunan” kavramlarının yeniden tanımlanması gerekmektedir.

- Şube müdürlükleri bulunmayan ilçelerde büroların kurulmasını veya kaldırılmasını Genel Müdürlüğe önerme,

- Şube müdürlükleri ve koruma kurullarının yönetim, denetim ve gözetim görevlerini yürütme,

- Şube müdürlükleri ve koruma kurullarının çalışmalarını ile ilgili her türlü karar ve işlemi yürütme ve görevleri ile ilgili bakanlık, diğer kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan vakıf ve dernekler ile uygun görülen gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle işbirliği yapma,

- Görev alanına giren kanun ve düzenleyici işlemlerdeki ihtiyaçlara ilişkin inceleme ve araştırma yaparak Genel Müdürlüğe öneride bulunma, bu konuda gerekli tasarıları hazırlama,

- Toplum için tehlike hali taşıyanlara özel dikkat gösterilmesini sağlama ve bunlara özgü iyileştirme tedbirlerini geliştirme,

- Görev alanına giren konularda çocuk ve gençlere özel dikkat gösterilmesini, özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya bu etkiyi doğuran her türlü madde kullanma ve aile içi şiddet söz konusu olduğunda, koruyucu ve tedavi edici yöntemlerin özenle uygulanmasını sağlama,

- Danışma Kurulunun yazı işleri hizmetlerini yürütme,

- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapma.

2. Şube müdürlüğü

a) Genel olarak

Adalet Komisyonu bulunan yerlerdeki Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı olarak Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü kurulur. İş durumu ve coğrafi konum göz önüne alınarak Genel Müdürlüğün önerisi ve Bakanlık onayı ile şube müdürlüğü bulunmayan ilçelerde de denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerini yürütmek üzere şube müdürlüğüne bağlı büro kurulabilir (DSK m.10-1)³⁷.

Şube müdürlükleri ve koruma kurullarının yet-

ki alanı adalet komisyonunun, büroların yetki alanı buldukları ilçenin yargı çevreleri ile sınırlıdır (DSK m.10/2).

Şube müdürlüklerinde bir şube müdürü, bürolarda bir şef, yeterli sayıda psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, öğretmen, benzeri alanlarda eğitim alan personel ile bu alanda özel hizmet içi eğitim almış diğer unvanlardaki personel ve yönetim hizmetlerini yürütecek görevliler bulunur (DSK m.10/3)³⁸.

Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığı ile şube müdürlüklerinin görevlerine ilişkin olarak iletilen istemler, kolluk görevlilerince yerine getirilir (DSK m.25/1).

Kamu kurum ve kuruluşları, denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetinin görülmesine katkıda bulunurlar ve denetimli serbestlik görevlilerine yardımcı olurlar (DSK m.25/2).

Psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, eğitim uzmanı, öğretmen ve benzeri personeli çalıştıran kurum ve kuruluşlar ihtiyaç halinde şube müdürlüğünün bu nitelikte personel istemine yardımcı olmak durumundadır (DSK m.25/3)³⁹.

Aile ve çocuk mahkemelerinde görevli benzeri personel, şube müdürlüğünün önerisi ve Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerine yardımda bulunur (DSK m.25/4).

b) Şube müdürlüğünün görevleri

Şube müdürlüğünün görevleri şunlardır (DSK m.11):

- Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu ve diğer kanunlarla verilen görevleri, soruşturma ve kovuşturma evreleri ile hükümden ve salıverilmeden sonra bir denetim plânı çerçevesinde yerine getirme,

- Çocuk mahkemeleri ile aile mahkemelerine denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetleri alanında gözetim esaslarına göre yardımda bulunma,

- Kanunla verilen diğer görevleri yapma.

aa) Soruşturma evresindeki görevler

Şube müdürlüğünün soruşturma evresindeki görevleri şunlardır (DSK m.12)⁴⁰:

- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m.109'a göre adli kontrol altına alınan şüphelilerle ilgili olarak, kararda belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin çalışmaları yürütme⁴¹,

- Cumhuriyet başsavcılığınca gerekli görüldü-

ğünde, şüpheli hakkında sosyal araştırma raporu düzenleyip sunma,

- Suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde danışmanlık yapmak ve bu kişilere yardımcı olma,

- İstek halinde şüpheliye psiko-sosyal danışmanlık yapma.

bb) Kovuşturma evresindeki görevler

Şube müdürlüğünün kovuşturma evresindeki görevleri şunlardır (DSK m.13)⁴²:

- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m.109 uyarınca adli kontrol altında bulunan sanıklarla ilgili olarak, kararda belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin çalışmaları yürütme,

- Karar öncesinde mahkeme veya hakimin isteği üzerine; sanığın geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal ve ekonomik durumu, ruhsal ve psikolojik durumu, topluma ve mağdura karşı taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunma,

- Suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde danışmanlık yapma ve bu kişilere yardımcı olma,

- İstek halinde sanığa psiko-sosyal danışmanlık yapma.

cc) Kovuşturma evresinden sonraki görevler

Şube müdürlüğünün kovuşturma evresinden sonraki görevleri şunlardır (DSK m.14):

- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m.50/1 uyarınca bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesi, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanması, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması veya belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanması öngörülenlerin bu yükümlülükleri uymalarını, gerektiğinde kolluk ve diğer ilgili makamlarla işbirliği yaparak sağlama,

- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.105'de belirtilen kamuya yararlı bir işte çalışma ile ilgili işlemleri, gerektiğinde kolluk ve diğer ilgili makamlarla işbirliği yaparak yürütme,

- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m.51/4 uyarınca hapis cezası ertelenenlerden bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün bu amaçla bir eğitim programına devam etmesi, bir meslek veya sa-

nat sahibi hükümlünün bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalışması kararı verilenler ile bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesi kararı verilen çocuk hükümlülerin denetim sürelerini, kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak geçirmelerini, güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesini, gerektiğinde kolluk ve diğer ilgili makamlarla işbirliği içinde sağlama,

- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m.53/5, 6 uyarınca haklarında belli bir hak veya yetkinin kullanılmasının yasaklanması, meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ya da sürücü belgesinin geri alınması kararı verilenlerin denetim sürelerini, kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak geçirmelerini, güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesini, gerektiğinde kolluk ve diğer ilgili makamlarla işbirliği içinde sağlama,

- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m.51/5 ile m.191/3 uyarınca rehberlikle ilgili görevleri yerine getirme,

- Yukarıdaki tedbirlerin uygulanması süresince hükümlüleri izleme, denetleme ve yönlendirme, hükümlülerin psiko-sosyal sorunlarını çözmek ve bunlara yardımda bulunma, izleme ve denetleme sonucunu ve yükümlülüğe uymayanları ya da suç işleyenleri mahkeme, hakim veya Cumhuriyet Başsavcılığına bildirme,

- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.96 uyarınca salıverilmesine bir ay kalmış olan hükümlülere, verilen iş arama izni süresince yardımcı olma,

- Hükümlülerin topluma kazandırılmasında ve salıverilmeye hazırlanmasında ceza infaz kurumlarının psiko-sosyal servisleriyle işbirliği yapma, gerektiğinde hükümlü ile görüşerek salıverilme öncesi değerlendirme raporunun hazırlanmasına katılma,

- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.110/2, 3'de düzenlenen hapis cezasının konutta infaz edilmesi sırasında hükümlünün psiko-sosyal sorunlarının çözümüne yardımda bulunma, bu konuda rapor düzenleme, hükümlünün infazın gereklerine uymadığının belirlenmesi durumunda Cumhuriyet Başsavcılığına bildirme,

- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanıp da haklarında

güvenlik tedbirine hükmolunanlara bu tedbirlerin uygulanmasını sağlama.

dd) Salıverme sonrası görevler

Şube müdürlüğünün salıverme sonrası görevleri şunlardır (DSK m.15):

- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.107/7-9, 12, 14'de düzenlenen yükümlülüklerin denetimi kapsamında kendisine verilen görevleri gerektiğinde kolluk ve ilgili makamlarla işbirliği yaparak yerine getirme⁴³,

- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.108/4, 6 uyarınca düzenlenen denetim süresinin iyi halle geçirilmesi yükümlülüğünün denetimi kapsamında kendisine verilen görevleri, gerektiğinde kolluk makamlarıyla işbirliği yaparak yerine getirme,

- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.107/10'da belirtilen denetimli serbestlik tedbirinin veya belirlenen yükümlülüklerin kaldırılması konusunda düzenleyeceği bir raporla görüş bildirme,

- Koruma kurulları, kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumuna çalışan vakıf ve dernekler ile uygun görülen gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle işbirliği yaparak 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.90 ve 91'de düzenlenen, salıverilen kişilerin iş bulmalarına veya meslek ve sanatlarıyla ilgili bir iş kurmalarına, çevre ve aileleriyle olabilecek psiko-sosyal sorunların çözümüne yardımcı olma,

- Hükümlülerin yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve topluma kazandırılmasını sağlayıcı etkenleri güçlendirme amacına yönelik çalışmalar yapma.

3. Koruma kurulları

a) Genel olarak

Koruma kurulları; adalet komisyonunun bulunduğu yerlerde Cumhuriyet Başsavcısının veya görevlendireceği Cumhuriyet Başsavcı vekili ya da Cumhuriyet Savcısının başkanlığında oluşturulur (DSK m.16/1). Bu kurullarda şu kişiler yer alır: Baro temsilcisi, belediye başkanı veya görevlendireceği yardımcısı, Cumhuriyet Başsavcısı tarafından belirlenecek bir ceza infaz kurumu müdürü, denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürü, milli eğitim müdürü, sosyal hizmetler müdürü, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı temsilcisi, teş-

kilâtı bulunan yerlerde Türkiye İş Kurumu müdürü, Ziraat ve Halk Bankası müdürleri, varsa ticaret ve sanayi odaları, ziraat odaları, borsalar, esnaf ve sanatkârlar birliği yöneticileri. Öte yandan, o yerde varsa, kamuya ait fabrikalar ile istekleri halinde o yerde şubesi bulunan kamuya yararlı dernek veya vakıflar ve özel bankaların yönetici seviyesindeki temsilcilerinden Cumhuriyet Başsavcısı tarafından uygun görülenler de bu kurullara katılırlar⁴⁴.

Hemen belirtelim ki, koruma kurulları için öngörülen bu oluşum biçimi, kurulun çalışmasını zorlaştıracak niteliktedir.

b) Koruma kurullarının görevleri

Koruma kurullarının görevleri şunlardır (DSK m.17):

- Şube müdürlüklerinden iletilen suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları sosyal ve ekonomik sorunların çözümüne yardımcı olma,
- Ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin meslek veya sanat edinmelerinde, iş bulmalarında, sanat sahibi olanlar ile tarım işletmeciliği yapmak isteyenlere araç ve kredi sağlanmasında, işyeri açmak isteyenlere yardım edilmesinde ve karşılaştıkları diğer güçlüklerin çözümünde yardımcı olma,
- Çocuk ve genç hükümlülerin öğrenimlerine devam etmelerini sağlama, diğer hükümlülere bu konuda yardımcı olma,
- Kanunla verilen diğer görevleri yapma.

4. Danışma Kurulu

a) Genel olarak

Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerine ilişkin olarak danışma organı niteliğinde görev yapmak üzere Adalet Bakanlığında, Bakanlık Müsteşarının başkanlığında Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulu kurulur (19/1).

Danışma Kurulu şu üyelerden oluşur (DSK m.19/2): Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü, Bakanlık Kanunlar Genel Müdürü, Bakanlık Personel Genel Müdürü, Türkiye Barolar Birliğinin görevlendireceği bir temsilci, Yükseköğretim Kurulunca görevlendirilecek bir öğretim üyesi⁴⁵, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürü, Kadının Statüsü Genel Müdürü, Aile ve Sosyal Araştırmalar

Genel Müdürü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürü, Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında üst düzey bir temsilci, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün asayişten sorumlu genel müdür yardımcısı veya daire başkanı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinden bir temsilci, Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonundan bir temsilci, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanı.

Hemen belirtelim ki, Yasa'da Kurul için öngörülen bu oluşum biçimi Kurul'un çalışmasını zorlaştıracak niteliktedir.

Danışma Kurulu her takvim yılında en az bir defa toplanır. Başkan, gerekli gördüğü hallerde Danışma Kurulu'nu toplantıya çağırabilir (DSK m.19/3).

Danışma Kurulu'nun başkan vekili Bakanlık müsteşar yardımcısıdır. Bakanlık Müsteşarının bulunmadığı zamanlarda Danışma Kurulu'na, Bakanlık müsteşar yardımcısı başkanlık eder (DSK m.19/4)⁴⁶.

b) Danışma Kurulunun görevleri

Danışma Kurulunun görevleri şunlardır (DSK m.20):

- Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerine ilişkin temel ilkeleri belirleme, öneri niteliğinde kararlar alma ve bu kararları ilgili kurum ve kuruluşlara iletme,
- Genel Müdürlük tarafından sunulan, şube müdürlükleri ve koruma kurullarının yıllık faaliyetlerini değerlendirme ve önerilerde bulunma,
- Şube müdürlükleri ve koruma kurullarının görevleri ile ilgili olarak hazırlanan kanun, tüzük ve yönetmelik taslaklarını inceleme ve önerilerde bulunma,
- Kanunla verilen diğer görevleri yapma.

5. Gönüllü çalışanlar

Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerinde, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nda belirtilen ilkeler gözetilerek gönüllü kişilerden de yararlanılabilir. Bu durumda gönüllü çalışanlara görev, yetki ve sorumluluk yönünden kamu görevlilerine ilişkin hükümler uygulanır (DSK m.22/1).

Gönüllü çalışabilmek için, Türk vatandaşı olmak, başvuru tarihinde yirmi bir yaşını bitirmiş olmak ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m.48/5'de sayılan suçlardan hükümlü bulunmamak gerekir (Yönetmelik m.75/11)⁴⁷.

Gönüllülerin; çalışma programı şube müdürlüğü veya büroca belirlenerek, ilgiliye bildirilir (Yönetmelik m.75/4)⁴⁸.

Gönüllülerin hizmet verecekleri alana yönelik programların hazırlanması, takibi ve değerlendirilmesi şube müdürünün görevlendirdiği uzmanın rehberliğinde olur. Gönüllüler çalışmak istedikleri alanı seçme konusunda bilgi, beceri ve ilgi alanları göz önüne alınarak yönlendirilir (Yönetmelik m.75/5)⁴⁹.

Gönüllü çalışanlardan; psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğretmenliği unvanına sahip olanlara, sorumluluğu ve sosyal araştırma raporu düzenlemeyi yazılı olarak kabul etmeleri halinde rapor hazırlama görevi verilebilir (Yönetmelik m.75/6)⁵⁰.

Şube müdürünün veya büro şefinin belirlediği kurallara ve çalışma programına uymayan gönüllülere yazılı uyarı yapılır. Uyarıya rağmen kurallara ve çalışma programına uygun davranmayan gönüllülerin görevine şube müdürü veya büro şefince son verilir (Yönetmelik m.75/9).

Gönüllülerin çalışmalarından en iyi şekilde yararlanabilmek için onları hizmete teşvik edecek ortam, şube müdürlüğü veya büroca sağlanır (Yönetmelik m.75/10).

Görevleri nedeniyle gönüllü çalışanlara karşı işlenen suçlar hakkında kamu görevlilerine karşı işlenen suçlara, gönüllü çalışanların görevleri nedeniyle işledikleri suçlar hakkında kamu görevlilerinin işledikleri suçlara ilişkin hükümler uygulanır. Bunların görevleri nedeniyle işlemiş oldukları suçlar hakkında 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanır. Gönüllü çalışanların görevleri nedeniyle işlemiş oldukları suçlarla ilgili olarak soruşturma izni adalet komisyonu başkanı tarafından verilir (DSK m.22/2).

VIII. Sonuç

Türk hukukunda, cezanın ertelenmesi, şartla salıverme, mükerrirlere özgü infaz rejimi uygulanması ile (Çocuk Koruma Yasası'na göre) çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesi,

kamu davası açılmasının veya hükmün verilmesinin ertelenmesi hallerinde denetimli serbestlik kurumuna başvurulabilecektir. Denetimin kapsamı, Türk Ceza Yasası, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yasa ile Çocuk Koruma Yasası hükümleri arasında düzenlenmiştir. Denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurullarının örgütlenme ve çalışma yöntemleri ise 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yasası'nda gösterilmiştir. Denetimli serbestlik kurumunun hayata geçirilmesi, uygun alt yapının oluşturulmasına bağlıdır. Kurumdan beklenen yarar, yükümlülüklerin belirlenmesinde bireyselleştirmenin iyi yapılmasıyla ve mutlaka uzman denetim görevlisi görevlendirilmesiyle sağlanabilir.

Türk Ceza Kanunu'nda cezanın ertelenmesi konusunda öngörülen denetim ile İnfaz Kanunu'nda şartla salıvermede öngörülen denetim birbirine paralel düzenlemeler içermektedir. Suçta tekrür halinde uygulanacak denetim için şartla salıvermeye yollama yapılmıştır. Çocuk Koruma Kanunu'nda öngörülen denetim konusunda ise daha ayrıntılı hükümler bulunmaktadır. Tekrarlardan kaçınmak için bunların tümünü kapsayacak biçimde Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nda düzenlemeler yapılabilir.

Denetim kapsamında öngörülebilecek yükümlülüklerden biri, hakkında denetimli serbestlik uygulanan şüpheli veya hükümlünün çalıştırılması olmaktadır. Gerçekten, 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'na göre, cezası ertelenen hükümlü bir meslek veya sanat sahibi ise bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına mahkemece karar verilebilir (TCK m.51/4-b).

5275 sayılı yeni Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a göre, şartla salıverilen hükümlü, denetim süresinde, infaz kurumunda öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında, ücret karşılığında çalıştırılabilir (CGİK m.107/7).

Denetimli serbestlik kapsamında gerçekleştirilecek çalıştırılma 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'na göre şube müdürlüklerinin görevleri arasındadır (DSK m.15/a-1).

Şube müdürlükleri, denetimli serbestlik kararı

verilmemiş olsa dahi, salıverilen kişilerin iş bulmalarına veya meslek ve sanatlarıyla ilgili bir iş kurmalarına, çevre ve aileleriyle olabilecek psiko-sosyal sorunların çözümüne yardımcı olmak üzere, koruma kurulları, kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan vakıf ve dernekler yanında, uygun görülen gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle de işbirliği yapacaklardır (DSK m.15/1-d).

Bu hüküm, İş Kanunu m.30'da öngörülen aksine, şartla salıverilen ve bir meslek veya sanat sahibi olan hükümlülerin denetimli serbestlik kapsamında ücretli çalıştırılmaları konusunda gerçek ve tüzel kişilere herhangi bir yükümlülük getirmektedir. Çünkü, Yasa'da bu kuruluşların "gönüllü" olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, gönüllü olan kuruluşların da şube müdürlüklerince "uygun görülmesi" gerekmektedir.

Ancak, sözkonusu düzenleme bir kavram çelişkisini de beraberinde getirmiştir. Şöyle ki, cezası ertelenen ve şartla salıverilen hükümlüler, yukarıda değinildiği üzere, ilgili Yönetmelik'te işverenin çalıştırma yükümlülüğüne dahil olan "eski hükümlü" kapsamında sayılmaktadır. Aynı hükümlüler, haklarında denetimli serbestlik uygulanmasına ve bu kapsamda çalıştırılmalarına karar verildiğinde ise işverenin gönüllü olarak çalıştırabileceği kişiler olmaktadır. O halde, haklarında denetimli serbestlik kararı verilmiş bulunan şartla salıverilen hükümlüleri çalıştıran bir işveren, bunları gönüllü olarak çalıştırdığı ileri sürülerek, eski hükümlü çalışma yükümlülüğünü yerine getirmediği iddiasına muhatap olabilecektir. Sorumluluğun tayininde, muhtemelen işçinin istihdamında aracı olan kurum göz önüne alınarak bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır. Çünkü, aracı kurum, eski hükümlülerin çalıştırılmasında Türkiye İş Kurumu, denetimli serbestlik altındaki hükümlülerin çalıştırılmasında ise Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü olmaktadır.

Bu çelişkili durum, yasa koyucunun yeni yasaları hazırlarken eski mevzuatla paralelliği sağlamaya özen göstermemesi kadar; "denetimli serbestlik" kurumunun karşılaştırmalı hukuktaki anlamından uzaklaştırılarak benimsenmesinden de kaynaklanmaktadır. Karşılaştırmalı hukukta, klasik denetimli serbestlik, haklarındaki dava veya verilecek hüküm ertelenen kişilere uygulanan, hükümlüleri

kapsamayan bir kurumdur. Türk hukukunda ise, hükümlüler de, bu kuruma dahil edilmiş; aslında, cezanın ertelenmesi ile şartla salıvermede "deneme süresi" olan süreye "denetim süresi" denilerek, bir kavram kargaşasına düşülmüştür. Yapılması gereken, mevzuatın yeni getirilen denetimli serbestlik kurumu açısından tümüyle gözden geçirilerek bu konudaki çelişkilerin giderilmesinin sağlanmasıdır.

Kuşkusuz, suçluların ıslahı konusunda ilerleme sağlanması, toplumun her kesiminin bu konuda çaba göstermesiyle, bu bağlamda eski hükümlüler kadar şartla salıverilen veya cezası ertelenen hükümlülere de uygun iş verilmesiyle gerçekleştirilebilir. Hapis cezası rejiminin sosyal yardım faaliyetiyle tamamlanması şarttır. Cezaevinden çıkan hükümlünün toplum yaşamında daha ilk günlerden itibaren karşılaşıacağı güçlükleri ortadan kaldırmak için ona yardım etme amacıyla yapılan "patronaj" faaliyeti bir zorunluluktur. Patronaj devlet müdahalesini gerekli kılmakla birlikte; bu konuda toplumun tüm kurumlarına da sorumluluk düşmektedir.

DİPNOTLAR

- 1 "Denetimli Serbestlik" olarak adlandırılmış olmamakla birlikte, 2253 sayılı eski Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da öngörülen "şartlı erteleme" bu kurumun özelliklerini içermektedir (m.38). Bu hükme göre, cezasının ertelenmesine karar verilen çocuk bir yıldan üç yıla kadar bir deneme devresine tabi tutulmakta ve mahkeme deneme devresi zarfında küçük hakkında bazı yükümlülükler öngörebilmekteydi. Hakkında tedbir uygulanmış veya hükmedilmiş cezası ertelenmiş olan çocuğun üç yıla kadar gözetim altında bulundurulmasına karar verilebilirdi (m.29). Gözetimi yapmak üzere Adalet Bakanlığınca her çocuk mahkemesine yeteri kadar sosyal hizmet uzmanı veya yardımcısı, pedegog, psikolog, psikiyatir atanırdı (m.30). Gözetim delegelerinin gözetimlerine verilen çocuklarla ilgili çeşitli yükümlülükleri bulunmaktaydı (m.31).
- 2 Karş. S.Dönmezer/S.Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku III, İstanbul 1997, k.no.1647.
- 3 Ayrıntılı tarihçe için bak. A.Önder, Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler (Mukayeseli Hukukta ve Hukukumuzda), İstanbul 1963, 21 vd.
- 4 Norveç, Danimarka, Hollanda, Finlandiya ve Belçika'da küçük suçlulara uygulanan yöntemdir. Bak. Dönmezer/Erman III, k.no.1647 dn.4a.
- 5 Bu sistem, Norveç, Macaristan ve Amerika Birleşik Devletlerinin bir çok eyaletinde uygulanmaktadır. Bak.Dönmezer/Erman III, k.no.1647 dn.5.
- 6 Dönmezer/Erman III, k.no.1645.
- 7 Avrupa Konseyine dahil ülkelerde denetimli serbestlik genellikle İngiliz modeline göre işlemekte ve daha çok verilen hükmün denetim altında ertelenmesi şeklinde yürütülmektedir. Bak.

- Dönmezer/Erman III, k.no.1648.
- 8 Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği, RG. 20.12.2005, No.26029.
- 9 Dönmezer/Erman III, k.no.1647.
- 10 Dönmezer/Erman III, k.no.1647.
- 11 Bak.N.Centel/H.Zafer/Ö.Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul 2005, 674.
- 12 Deneme süresi, kesinleşmiş olmak koşuluyla, hükmün verildiği tarihten itibaren başlar. Bak YCGK, 27.5.1997-4-98/126, A.R. Çınar, Türk Ceza Hukukunda Cezalar, Ankara 2005, 72.
- 13 Bu sistemler için bak. Önder, 244 vd. Özellikle 252; C.Erbaş, "Tarihi Gelişim İçinde Gözetimle Erteleme (Denetimli Serbestlik-Sursis avec mise à l'épreuve) ve Fransa'daki Uygulaması ile Konuya İlişkin Türk Ceza Kanunu ve Öntasarı Metinleri, YD XXII, 1-4, 12 vd., 246 vd, 452 vd.
- 14 Bu süreye denetim süresi denilmesi doğru değildir. Çünkü, hakim bu sürenin denetime tabi tutulmadan geçirilmesine de karar verebilir. Ayrıca bu süre, hükümlünün kasıtlı bir suç işlemekten geçirmesi gereken bir süredir. Bu nedenle, sözkonusu süreye denetim süresini ve kasıtlı suç işlemekten geçirilmesi gereken süreyi kapsayacak şekilde "deneme süresi" denilmesi daha doğrudur.
- 15 Centel/Zafer/Çakmut, 688.
- 16 Yasakoyucu, birden fazla suç işlenmiş olması halinde koşullu salıverilme sürelerini farklı belirlemiştir. Hükümlü, a) birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile birlikte müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde otuzaltı, b) birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde otuz, c) bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile birlikte süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuzaltı, d) bir müebbet hapis cezası ile birlikte süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuz, e) birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla yirmisekiz yılını iyi halli geçirdiği takdirde, koşullu salıvermeden yararlanabilecektir (CGİK m.107/3).
- 17 TCK m.53/1'de sayılan memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilme, siyasi hakları, velayet hakkını kullanma, vesayet veya kayımlığa ait bir hizmette bulunma, vakıf, dernek, sendika, şirket vs. yöneticisi veya denetçisi olma, kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı icra etme hak ve yetkilerinden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla hapis cezasına mahkûmiyet halinde, ayrıca cezanın infazından sonra işlemek üzere, hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Bu hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla sadece adli para cezasına mahkûmiyet halinde, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Hükmün kesinleşmesiyle icraya konan yasaklama ile ilgili süre, adli para cezasının tamamen infazından itibaren işlemeye başlar (TCK m.53/5).
- 18 Centel/Zafer/Çakmut, 699 vd.
- 19 CGİK m.107/10'da, denetim süresinin denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan geçirilmesine karar verilebileceği belirtilmiştir. O halde bu süreyi denetim süresi olarak adlandırmak hatalı olacaktır. Yasa'da "deneme süresi" yerine "denetim süresi" kavramını kullanması doğru olmamıştır.
- 20 Yasa'ya göre, onsekiz yaşından küçükler, deneme süresince eğitimlerine, gerektiğinde barınma olanağı da bulunan bir kurumda devam ederler (CGİK m.107/8).
- 21 3.7.2005 gün ve 5402 sayılı Yasa, RG. 20.7.2005, No.25881.
- 22 Tekerrür hükümleri, önceden işlenen suçtan dolayı beş yıldan fazla süreyle hapis cezasına mahkûmiyet halinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren beş yıl, beş yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezasına mahkûmiyet halinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl geçtikten sonra işlenen suçlar dolayısıyla uygulanmaz (TCK m.582).
- 23 Tedbir kararı (velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususları dışındaki hallerde) duruşma yapılmaksızın verilir. Ancak, hakim zaruret gördüğü hallerde duruşma yapılabilir (ÇKK m.13/1).Tedbir kararının verilmesinden önce, algılama gücü yeterli olan çocuğun görüşü alınır, ilgililer dinlenebilir, çocuk hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesi istenebilir (ÇKK m.13/2).
- 24 Çocuk Koruma Kanunu'nun uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla gözetilecek ilkeler şunlardır (ÇKK m.4); a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması, b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi, c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması, d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması, e) Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları, f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi, g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi, h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimin ve öğrenimin, kişiliğin ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi, i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması, j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması, k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları, l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenmemesine yönelik önlemler alınması.
- 25 Kamunun uğradığı zararın miktarının belirlenmemesi halinde ise mahkemece takdir edilecek bir miktar paranın bir defada Maliye veznesine yatırılması gerekir. Belirtelim ki, bu son koşulun gerçekleşmemesi halinde, mağdurun veya kamunun zararlarının aylık taksitler halinde ödenerek tamamen giderilmesi veya kamunun uğradığı zararın miktarının belirlenmemesi halinde ise mahkemece takdir edilecek miktarda paranın aylık taksitler halinde Maliye veznesine yatırılması denetimli serbestlik süresince uygulanacak bir yükümlülük olarak belirlenebilir (ÇKK m.23/4-a-b).
- 26 Bak. 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu m.6, RG. 1.5.2005. No.25832.
- 27 Çocuk Koruma Yasası'nın hükümleri kural olarak Resmi Gazete'de yayımı tarihi olan 15.7.2005'te (ÇKK m.49); Türk Ceza Yasası ise 1.6.2005'te yürürlüğe girmiştir. Denetimli serbestliğe ilişkin Türk Ceza Yasası'nın hükümleri ile Çocuk Koruma Yasası'nın hükümleri çeliştiğinde Çocuk Koruma Yasasının hükümleri, bu Yasa'nın özel bir yasa (çocuklar hakkında) olması nedeniyle, öncelikli olarak uygulanır.
- 28 Karşılaştırmalı hukuktaki uygulamada cezanın hükmedilmesinin koşullu olarak geri bırakılması halinde suçlu hakkında onun kişiliğini hedef tutan bir denetleme, yöneltme ve yönetim

- sisteminin uygulandığı, denetimli serbestlik kurumunun en önemli özelliğinin hakiminin bunun koşullarını her suçlunun özelliğine göre belirleyebilmesi olduğu konusunda bak. T.Demirbaş, İnfaz Hukuku, Ankara 2003, 445-446.
- 29 Bu kapsamda çalıştırılacak işçi sayısının tespitinde belirsiz süreli iş sözleşmesine ve belirli süreli iş sözleşmesine göre çalıştırılan işçiler esas alınır. Kısmi süreli iş sözleşmesine göre çalışanlar, çalışma süreleri dikkate alınarak tam süreli çalışmaya dönüştürülür. Oranların hesaplanmasında yarıya kadar kesirler dikkate alınmaz, yarım ve daha fazla olanlar tama dönüştürülür (İş K.m.30/2, 3).
- 30 İş K. m.101 uyarınca tahsil edilecek para cezaları, Türkiye İş Kurumu bütçesinin Maliye Bakanlığı'nca açılacak özel tertibine gelir kaydedilir. Bu hesapta toplanan paralar, (özürlü ve) eski hükümlülerin mesleki eğitim ve mesleki rehabilitasyonu, kendi işini kurma ve bu gibi projelerde kullanılmak üzere Türkiye İş Kurumuna aktarılır (İş K.m.30/11).
- 31 S.Dönmezer/S.Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku II, İstanbul 1997, k.no.1484.
- 32 Dönmezer/Erman II, k.no.1437.
- 33 647 sayılı eski Cezaların İnfazı Hakkında Kanun ek m.4'de, infaz kurumlarından tahliye edilen meslek ve sanat sahiplerine T.Halk Bankası'nca meslek edinme kredisi verilebileceği gösterilmektedir.
- 34 RG. 24.3.2004, No.25412.
- 35 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'na göre kamu hizmetinden yasaklılık sadece süreli olabilir, ömür boyu yasaklılık kaldırılmıştır (TCK m.53).
- 36 Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği m.4'te, denetimli serbestliğin, mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim planı doğrultusunda suçta sürüklenen çocuk, şüpheli, sanık veya hükümlünün, toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulamayı ifade edeceği gösterilmiştir. "Denetimli serbestlik altında bulunan" kavramı tanımlanmamıştır.
- 37 Şube müdürlüklerinde görev yapan müdür, şef, psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, öğretmen ve benzeri personelin her türlü özlük işlemleri Genel Müdürlükçe, diğer personelin ise adalet komisyonlarıncaya yürütülür (DSK m.21).
- 38 Şube müdürlüğüne, denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetleri için infaz ve koruma memuru atanması veya görevlendirilmesinde, ilgililerin bu hizmetlere yönelik en az iki ay süreli hizmet içi eğitimi başarı ile tamamlamış olmaları koşulu aranır. Şube müdürlüğünden ceza infaz kurumlarına veya adliyelere, ceza infaz kurumlarından veya adliyelerden şube müdürlüğüne atama veya görevlendirmeye ilişkin adalet komisyonu kararları, ilgisine göre Genel Müdürlük veya Personel Genel Müdürlüğüne gönderilerek alınacak Bakanlık onayı ile tamamlanır (DSK m.10/4). Şube müdürlüklerinde görevli personele, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Eğitim Merkezlerinde hizmet öncesi, aday memurluk, hizmet içi ve görevde yükselme eğitiminin yanı sıra görevleri ile ilgili eğitim uygulanır. Gerekliğinde gönüllü çalışanlara da eğitim verilebilir (DSK m.24/1). Şube müdürlüklerinin denetimleri, adalet müfettişleri tarafından yapılır (DSK m.23).
- 39 Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan vakıf ve dernekler, gönüllü gerçek ve tüzel kişiler denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerine katkıda bulunmaya teşvik edilir (DSK m.25/5).
- 40 Soruşturma evresi, yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evredir (CMK m.2). Bu evre hakkında bak.N.Centel/H.Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2005, 73 vd.
- 41 Adli kontrol, yeni Ceza Muhakemesi Kanununun'da tutuklamanın işlevini görecektir alternatif tedbirlere verilen addır. Yurt dışına çıkmama ve güvence verme yükümlülükleri dışında adli kontrol, üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren bir suç dolayısıyla yürütülen bir soruşturma veya kovuşturmada uygulanabilir (CMK m.109).
- 42 Kovuşturma evresi, iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar devam eden evredir (CMK m.2). Evrelerin başlangıcına ilişkin eleştiriler için bak.Centel/Zafer, 368 vd, 488 vd.
- 43 Bunlar, denetim süresinde hükümlünün kamu kuruluşunda veya bir başkasının gözetiminde ücretle çalıştırılması, çocuk hükümlülerin, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna yerleştirilmesi, uzman bir kişinin görevlendirilmesi ve hükümlünün davranışlarının izlenerek hakime rapor verilmesi, denetim süresinde hükümlünün yükümlülüklere uyması veya hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlememesi, denetim süresini iyi hâlde geçirmesi şeklinde gösterilen yükümlülüklerdir (CGİK m.107).
- 44 Koruma kurullarının yazı işleri hizmetleri, şube müdürlüğünce yürütülür (DSK m.16/2). Koruma kurullarının işlemleri, adalet müfettişleri tarafından denetlenir (DSK m.23/2).
- 45 Üniversitelerin hukuk fakültelerinin ceza ve ceza usul hukuku ana bilim dalından bir, sosyal hizmetler yüksek okulu veya bölümünden bir, fakültelerin sosyoloji ve psikoloji bölümlerinden birer profesör veya doçent unvanına sahip, öncelikle bu Kanunun içerdiği konularda çalışmaları bulunan öğretim üyesi.
- 46 Danışma Kurulunun yazı işleri hizmetleri Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğünce yürütülür (DSK m.19/5).
- 47 Çalışmak isteyen gönüllü kişiler şube müdürlüğü veya büroya dilekçe ile başvurur. Ayrıca şube müdürlüğü veya büroca bu konuda resen araştırma yapılabilir. Gönüllülerden; yerleşim yeri belgesi, Cumhuriyet Başsavcılığından alınacak iyi hâl belgesi, Sağlık Bakanlığına bağlı tam teşekküllü hastanelerden alınan sağlık raporu ve gönüllü başvuru formunu doldurmaları istenir. Başvurular, ilgili Cumhuriyet Savcısı tarafından değerlendirilerek Cumhuriyet Başsavcısının onayına sunulur. Başvurusu kabul edilen kişilere şube müdürlüğü veya büro tarafından "kimlik kartı" verilir (Yönetmelik m.75/3).
- 48 Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği, RG. 20.12.2005, No.26029.
- 49 Şube müdürlüğü veya büro gönüllü çalışmaya başlayanları her ayın sonunda Daire Başkanlığına bildirir (Yönetmelik m.75/7).
- 50 Gönüllüler, çalıştıkları şube müdürlüğü veya büronun genel işleyişi ile çalışma usul ve esaslarına doğrudan veya dolaylı müdahalede bulunamaz (Yönetmelik m.75/8).